

Salus populi suprema lex esto
Het heil van het volk is de hoogste wet

Het wijf van Johannes Baars

Een vrouw die geen blad voor haar mond neemt

"Dat zijn nu heeren, de borgers zijn maar slaven", spreekt mevrouw Baars in 1703 als burgemeester Wijckersloot haar passeert op weg naar de Kruisstraat. Zij, de vrouw van Johannes Baars, durft te zeggen wat iedereen denkt. De burgers in ons door werkeloosheid en grote armoede geteisterde stadje pikken het niet meer. Er moet wat gebeuren!

Waar gaat het over?

Wat ging er vooraf aan dit moment? In 1702 overlijdt stadhouder Willem III kinderloos. In zijn functie van stadhouder is hij degene die de voorgedragen magistraatsbenoeringen in de steden moet goedkeuren. Het besluit om na Willem III geen nieuwe stadhouder te benoemen is voor een aantal burgers in Rhenen het sein om te proberen de controle op het stadsbestuur wat democratischer te laten verlopen door jaarlijkse verkiezingen van burgers voor "het afhoren" van de rekeningen en ook te pleiten voor vrijdom van tollens en belastingen. Maar de regenten vooral in de steden, willen zelf weer alle macht in handen krijgen. De welgestelde families laten geen invloed van de "mindere man" op het bestuur toe.

Burgers eisen inbreng in het bestuur op grond van hun rechten, opgetekend in oude documenten. Maar de regenten ontkennen die rechten en weigeren de betreffende documenten te laten zien. Acht burgers, waaronder Johannes Baars, eisen via een rekest inspraak bij de benoeming van de Magistraat, vooral om inzicht te krijgen in het beheer van de Stadsfinanciën, waar corruptie en onregelmatigheden vermoed worden. Eén van hun grieven is dat de Magistraat stukken veen in Achterberg, die evenals de meentgronden vanouds gemeenschappelijk bezit van de burgerij zijn, aan particulieren afstaat.

Actie

Ze vangen bot bij de zittende regenten en dus blijft de onrust. Er wordt een commissie van onderzoek ingesteld met leden van beide partijen, maar natuurlijk met meer leden vanuit de regentenhoeke. Dat leidt tot twee adviesrapporten: één van de meerderheid in de commissie, de regenten en één van de minderheid.

Op 21 juli 1703 staat een menigte voor het Stadhuis en in de hal te wachten om te vernemen wat de "heren" besluiten. Daar wordt medegedeeld dat het meerderheidsrapport is aanvaard en de heren willen daarna vertrekken om te gaan eten.

Maar dat gaat niet! Het volk eist dat de vergadering doorgaat tot er een voor het volk acceptabele uitkomst op tafel ligt. "Hier blijven" is de boodschap. Schipper Gisbert Vonck stompt twee schepenen tegen het lijf, zeggende: "Gij moet er niet uyt". Schepen Van Beeck wordt hardhandig door de "wijven van Jan Richold en Dirk van Breuch" weer het stadhuis in gedwongen. Tenslotte krijgen de heren toch de gelegenheid om te gaan eten, maar hen wordt duidelijk te verstaan gegeven dat ze 's middags maar hebben door te gaan met

vergaderen. Burgemeester Wijckersloot krijgt van Lijspop, "huisvrouw van Joannes Bennetos, te horen "Maackt dat ge te namiddagh weder boven komt, of de duivel sal u halen".

's Middags heeft zich op de "Heerekamer" (dus op de publieke tribune) een grote menigte verzameld. Onder grote druk van de aanwezigen komt de Magistraat op het 's morgens genomen besluit terug. Men moet wel akkoord gaan met het voorstel dat o.a. inhoudt dat jaarlijks twee burgerafgevaardigden de stadsrekening mede zullen nazien, waarbij speciaal oog zal worden gehouden op het "Veen". Uit papieren, die boven water zijn gekomen, blijkt dat er inderdaad oude rechten voor de burgers zijn.

Helaas

Maar als duidelijk wordt dat de eisen daar niet bij blijven, schiet dat de Magistraat in het verkeerde keelgat en besluiten onder dwang van de regentenkliek in te grijpen.

Een week later dient de hoofdofficier en Schout van Rhenen, Smissaert, een memorie bij de Magistraat in, waarin hij "de geweldadigheden" breed uitmeet en daarbij zich aan grote overdrijving te buiten gaat. De Staten van Utrecht nemen de zaak ernstig op en menen dat er paal en perk gesteld moet worden en geven de zaak in handen van de Procureur

Generaal, die een volledig proces tegen de indieners van het rekwest aanhangig maakt .

Deze vervolging geschiedt op grond van de delicten "majesteitsschennis, ketterije en rebellie", zaken die volgens de ordonantie van de stad Rhenen van 1546 ter berechting staan van het Hof te Utrecht. Dat is dus heel wat, belediging van de overheid, een soort hoogverraad en daarop staat de doodstraf.

Maar zo heeft men het niet bedoeld in Rhenen. Er wordt slechts zeer schoorvoetend meegewerkt vanuit het stadhuis. Men laat de twee compagnieën die gestuurd zijn om de beschuldigten te arresteren alleen na grote druk toe. Johannes Baars en zijn companen krijgen het benauwd en verzoeken om "remissie, kwijtschelding en amnestie". De beslissing komt bij de Procureur-Generaal te liggen. Johannes Baars vlucht ondertussen naar Gelre, aan de overkant van de Rijn. Men wil toch een voorbeeld stellen dus de processen komen er, maar de afkondiging van de amnestie volgt snel.

Een paar maanden later worden de toezeggingen "onder dwang" van juli weer ingetrokken.

"Het wijff van Baars en haar medeburgers hebben niets bereikt"

Literatuur

Oproer in Rhenen, de plooierijen J.Combrink Oud Rhenen 1985

De Rhenense elite in de eerste helft van de 18e eeuw Willem H Strous Oud Rhenen 2009